

OTÁZKY K SEBE

Kritériá pre hodnotový systém určený pre transformáciu k trvalo udržateľnej spoločnosti

V Liptovskom Mikuláši, marec 2022

Dušan Lukášik

Vymedzenie problému

Spoločnosť, ako každý živý systém, predstavuje **komplexný adaptívny systém**. Spoločnosť je schopná pretvárať prostredie v ktorom žije a opätovne sa na zmenené prostredie adaptovať zmenou organizácie spoločnosti. V rámci adaptačného procesu existuje fáza, kedy **vzniká nová kvalita** ktorou je adaptácia realizovaná. Tento cyklus zmeny vonkajšieho prostredia v ktorom existuje spoločnosť s následnou adaptáciou spoločnosti na samotnou spoločnosťou vyvolané zmeny sa opakuje. **Je to technologický pokrok spojený s poznávaním zákonov prírody, ktorý umožňuje na jednej strane skonštruovať nové technológie a na druhej strane umožňuje lepšie analyzovať procesy prebiehajúce v spoločnosti a teda hlbšie spoznávať zákonitosti, podľa ktorej sa spoločnosť vyvíja.**

Typickou etapou nedávneho vývoja spoločnosti boli roky 1970 až 1995. Zdvojnásobenie cien energií vyvolalo ekonomickú krízu, ktorá ukázala, že dovtedy známe zákony ekonomiky nefungovali. Jednoducho trh nebol zásobený väčším objemom energonosičov a cena nebola stlačená zákonom ponuky a dopytu. V priebehu 15 rokov to bola presne IT technológia vo väzbe na poznatky fyziky tuhých látok, ktoré umožnili zníženie spotreby energie na jednotku HDP na polovicu pri významnom raste úžitkových hodnôt výrobkov a služieb, od telekomunikačných zariadení, cez automobily až po rozvoj nových trhov a služieb, akými je turistický ruch a obchod vo všeobecnosti. Zažili sme nevídaný pokrok v obchodovaní a prístupom k obchodným trhom širokej verejnosti od finančných po komoditné trhy až po bežný obchod so spotrebným tovarom. **Zároveň došlo k pochopeniu príčin ekonomických kríz.** Bol to Schumacher, ktorý v útlej, dnes legendárnej publikácii *Small is beautiful* ukázal, že v ekonomických modeloch nie je vyjadrený kapitál prírody (Schumacher, 1973). Ukázal, že kríza vzniká ako **nerovnováha medzi disponibilnými zdrojmi prírody a ekonomickou činnosťou človeka**. Schumacher odštartoval ekologicky orientovanú ekonómiu, ktorá ukázala, že podiel prírodných zdrojov v tovaroch a službách sa pohybuje od 60 do 90% v závislosti od typu produktu (Costanza R. R., 1987). Pokiaľ ale spoločnosť nie je schopná zmeniť svoj hodnotový systém a naďalej pokračuje po kríze bez zmeny systému hodnôt, nestane nič inšie len to, že sa kríza v čase vráti ale bude mať ekonomicky dramatickejší priebeh. Analýza finančnej krízy v roku 2008 ukázala, že pokiaľ je analyzovaná od roku 1995, má charakter krízy hodnôt spoločnosti. Keďže bola následne riešená štandardnými metódami finančných nástrojov, výstupom je ďalšie zadĺženie štátov EU o cca 60%, zdvojnásobenie majetku najbohatších s významne prehĺbeným rozdielom v príjmoch v jednotlivých vrstvách spoločnosti bez vecného vyriešenia podstaty krízy – nedostatku disponibilných zdrojov prírody pre ekonomickú činnosť človeka.

Jednoducho je to príroda a jej ekologické systémy, ktoré ukazujú limity pre ekonomickú činnosť človeka. IT technológie previedli ohromnú časť úžitkových vlastností do programového vybavenia, čím dematerializovali značnú časť služieb a tovarov. IT technológie svoju nadštandardnú časť tvorby pridanej hodnoty už značne vyčerpali. **Pokiaľ sa spoločnosť netransformuje do ekologických limít prírody a teda do existencie v trvalo udržateľnej spoločnosti, ekonomické krízy sa budú cyklicky opakovať.**

Aby bolo možné spoločnosť transformovať do ekologických limít prírody, je nutné skúmať v prvom rade :

- aký má spoločnosť súčasný hodnotový systém,
- aký hodnotový systém vyhovuje cieľovému stavu transformovanej spoločnosti
- ako má vypadáť trajektória transformácie, ktorá musí spĺňať nasledovné kritériá:
 - občan musí vidieť zmysel tejto transformácie t.j. ako vypadá cieľové riešenie spoločnosti a hlavne prečo je nutné do tohto stavu spoločnosť transformovať a akými krokmi
 - transformácia musí mať merateľné parametre, umožňujúce občanovi vytvoriť si reálnu predstavu, prečo sú pre spoločnosť a tým aj jednotlivca potrebné a dôležité investície,

- prečo tieto investície krátkodobo a strednodobo znižujú možnú spotrebu, ale dlhodobo zabezpečujú vyššiu trvalo udržateľnú kvalitu života
- akým spôsobom bude vecne riešená

Bežný prístup politológov, sociológov a filozofov k problematike hodnotového systému spoločnosti je, že v svojich úvahách **vynechávajú vplyv zákonov prírody**, ktoré v spoločnosti často viditeľným spôsobom zohrávajú konečnú inštanciu pomyselnej spravodlivosti. Ich pochopením je možné vidieť, že tak, ako spoločnosť pretvára svojou činnosťou prírodu, tak príroda stanovuje limity, ktoré sú pre človeka neprekonateľné, či už sa bavíme o jednotlivcovi alebo o spoločnosti. Predstava, že sloboda jednotlivca umožňuje mať vlastný názor ako prejav tejto slobody naráža na limity, ktoré stanovujú zákony prírody. Pokiaľ sú „slobodné názory“ v rozpore so zákonmi prírody, skôr či neskôr na ne spoločnosť narazí a skôr či neskôr sa **zo slobodného názoru stáva anarchia**¹. Je takým politologickým športom cez propagandu vydávať anarchiu za liberálnu politiku. Je možné uviesť, že v SR sú tieto voluntaristické prístupy k riadeniu jednotlivých sektorov spoločnosti štandardom a je jedno, či vezmeme sociálny a dôchodkový systém, energetický trh či trh s nehnuteľnosťami alebo ekológiu lesa a hospodárenie s pôdou alebo s vodou. **Voluntaristický prístup k riešeniu problémov nesie so sebou realitu zámeny vedomostí so znalosťami, nerešpektovanie znalostnej krivky a jej zásad pri aplikácii politík v jednotlivých sektoroch spoločnosti pri realizácii transformácie spoločnosti z centrálne riadeného systému na trhové hospodárstvo**^{2,3}. Ak je teda východným bodom spoločnosti hodnotový systém, založený na kresťanských hodnotách, ako má vypadáť hodnotový systém modernej spoločnosti a hlavne, ako má vypadáť trajektória transformácie hodnotového systému, kde jedným z kritérií je čas a druhým kritériom náklady. Kým u kresťanského sveta je hodnotový systém v podobe zdrojov práva opretý o transcendentné zdroje (z Boží vôle kráľ) u sekulárnej spoločnosti je to materiálové jadro ústavy (Koudelka, 2018). Kým transcendentné zdroje práva sú objektívne a nezávislé

¹ Je to zvyčajne detail, ktorý ak nie je v úvahách zahrnutý, vedie na spoločenskej úrovni k významným sociálno - ekonomickým škodám. Ako príklad možno uviesť názor slovenského filozofa, ktorý pokladá očkovanie proti corona vírusu SARS-CoV-2 za prejav sociálnej solidarity. **Realita ale je, že u vírusu SARS-CoV-2 neexistuje čierny pasažier ako nesolidárny subjekt**. Dôvodom je dnes vedecky preukázané, že očkovaním sa dosahuje rezistivita, ale nedosahuje stav, kedy osoba neprenáša vírus (Seneff, 2022). Navyše, čím viac očkovaných, tým je vyššia pravdepodobnosť, že selekčný tlak spôsobí vznik mutácie s extrémnou smrtnosťou. Vytvoriť politiku, podľa ktorej budú ľudia motivovaní na očkovanie proti vírusu SARS – CoV-2 , popripade ju riešiť ako povinné očkovanie znamená buď nepochopenie základných zákonov prírody, v tomto prípade virológie a imunológie alebo stanoviť ciele, ktoré sú v rozpore so záujmami spoločnosti a jednotlivca. Výsledkom nie je nič inšie, iba nárast počtu mŕtvych, značne nad priemernú úroveň mortality.

² Žiaľ, absentuje znalosť o konštrukcii a regulácii trhu pre jednotlivé segmenty hospodárstva a spoločenských systémov, skôr sú používané politikmi na zapltenie služieb oligarchom a na úplatky voličom v predvolebnom období – politická a vládna moc je odtrhnutá od ľudí a skôr sa venuje nekonečnému mocenskému zápasu ako riešeniu spoločenských problémov. **Programy politických strán skôr reprezentujú ilúziu riešenia spoločenských problémov ako realitu**. Propaganda často až s nekritickým vymývaním mozgov ich cez symbol hrdinu – záchrancu národa predáva úspešne verejnosti. **Voľby do parlamentu v roku 2012, prezidentské voľby v roku 2019 a parlamentné voľby 2020 nesú rukopis jedného režiséra, ktorého pracovne môžeme označiť za Veľkého strážcu**.

³ Spoločným menovateľom týchto skutočností je cielene udržiavaná korupcia, kde dlhodobý index vnímania korupcie sa pohybuje v intervale 4 až 5, čo znamená, že v ekonomike zmizne cca 50 až 60% verejných zdrojov. Tento proces trvá v spoločnosti už viac ako 25 rokov a od čias Gorily bol prepracovaný do dokonalosti. **Výsledkom je pandémia samovrážd a vrážd ako súčasť boja politických gangov snažiacich sa o pomyselnú moc a zničená spoločnosť, ako vedľajší produkt tohto typu vládnutia**. Základom moci v SR je prepracovaná propaganda, ktorá v svojom extrémne prerástla minimálne do liberálneho fašizmu. Slovensko ako štát s kresťansky orientovanými hodnotami musí zvládať nielen ekonomickú transformáciu, ale aj súvisiacu transformáciu hodnôt. Kultúra založená na hodnotovom princípe kresťanského sveta má v sebe ustálené hodnoty a aj keď niektoré nové hodnoty spoločnosť akceptuje, neznamená to, že sa vzdáva dobrovoľne svojej hodnotovej podstaty bez toho, aby na prežitých faktoch a skutočnostiach mohla spoločnosť existovať.

od človeka, naopak, materiálové zdroje ústavy nesú subjektívne stanovené princípy a nemožno hovoriť, že spĺňajú kritériá objektívneho formovania zákonov ako vyjadrenia princíпов hodnotového systému. ***Pokiaľ politické strany deklarujú svoju väzbu na kresťanskú vieru, táto väzba nereflektuje hodnotový systém vyjadrený v Biblii, ale skôr interpretáciu hodnotového systému vyjadreného v Biblii príslušným náboženstvom a cirkvou.*** Iracionálne chápanie hodnotového systému z Biblie je často používané ako kúzlo šamana – majiteľa pravdy. Takzvaný moderný, alebo ak chcete progresívny prúd zdôrazňuje slobodu, od slobody názoru počnúc cez slobodu bez limitov, ktorá v svojej podstate prerastá do anarchie. Výsledkom je, že ničí a búra významné hodnoty spoločnosti bez toho aby poskytla minimálne rovnakú protihodnotu⁴.

⁴ Typickým príkladom je hnutie My sme les vedené progresívcom docentom Wiezikom ako nadväzujúce na aktivity pána Smatanu, Baláža a ďalších, ktorí realizovali blokádu v Tichej doline na jar 2007 a zabezpečili vyletenie lykožrúta z polomov o rozsahu 65 000 až 80 000 m³, čo vytvorilo rozsiahlu lykožrútovú kalamitu v smrekových lesoch Západných Tatier a zničilo pralesy v NPR Krížna a Nefcerova dolinu

Prístup k riešeniu systému hodnôt

Pri hľadaní formy tohto materiálu som sa nechal inšpirovať názvom diela Marca Aurélie v podobe Myšlienky k sebe (Aurélius, 2006). Je to práve otázka, ak obsahuje správne sformulovaný problém, umožňuje upriamiť čitateľa na jadro problému tak, aby došlo k jeho jednoduchšiemu vyjadreniu v podobe diskutovaného riešenia.

Preto forma tejto úvahy nad hodnotovým systémom jednotlivca a spoločnosti používa otázku, ktorou upriamuje čitateľa priamo do jadra riešeného problému. Ťažko nazvať tieto otázky rečnickými otázkami. Takto sformulované otázky k sebe majú charakter formulácie zložitých problémov. Paradoxne viete sformulovať správne otázku až potom, keď problém vyriešite. Jeden z dôvodov je, že pri adaptácii spoločnosti na zmenené vonkajšie podmienky nemusí ale môže vzniknúť nová kvalita adaptácie. Túto novú kvalitu je možné identifikovať len ako praxou overený výsledok riešenia systému. Takto vypadá čarovný svet komplexných adaptívnych systémov.

Základný problém spojený s riešením zložitých problémov, ktoré popisujú modely komplexných adaptívnych systémov je, že **neviete formulovať správne problém dovtedy, kým ho nevyriešite**. Proces riešenia predstavuje nekonečný príbeh kladenia si otázok, na ktoré sa snažíte nájsť odpoveď v primeranom spôsobe riešenia problému. Sú to známe myšlienkové experimenty, ktoré viedli Einsteina k formulácii jeho teórií relativity. Jung zas používal termíny ako sú aktívna imaginácia a amplifikácia. (Rafailov, 2010). Pri riešení hodnotového systému spoločnosti ako systému, ktorý je možné popísať cez teóriu chaosu, nie je možné efektívne postupovať bez týchto nástrojov. Ale z teórie chaosu vieme, že aj chaos má svoju riadiacu rovinu (Butz, 1996). Zložitá alebo tiež komplexné systémy **len v obmedzenej miere podliehajú jednoduchým zákonom príčiny a následku**, o čom sa presvedčili ekonómovia dvadsiateho storočia (Crutchfield, 1986), (Strogatz, 1994). Aplikácia teórie chaosu do modernej sociológie a ekonómie viedlo k prekvapujúcim záverom, ktoré niektorí výskumníci označili už v polovici deväťdesiatych rokov 20. storočia priamo, že ekonómia dvadsiateho storočia skončila (Ormerod, 1994). Inými slovami základ teórie v podobe ponuky a dopytu platí len vo veľmi úzkom intervale a je schopný popísať len limitovaný okruh javov. Aplikácia princípov z komplexných adaptívnych systémov a z teórie chaosu na ekonomické procesy poskytli úplne nové informácie a úplne nový pohľad na problémy spojené s ekonomickými procesmi.

Teória chaosu popisuje komplexné systémy a ich správanie v dynamike interakcií, pričom je len veľmi ťažko riešiteľná z roviny, ktorá tvorí chaos. A je jedno, či hovoríme o zdraví človeka alebo o sociálnom systéme alebo o ekonomických vzťahoch, či o vzťahoch v lese. **Dovtedy, kým riešiteľ nemá k dispozícii riadiacu štruktúru chaotického komplexného systému, tak sa nevie orientovať v systéme príčin a následkov**. Nie náhodou to boli fyzici, ktorý stanovili základné kritériá pre posudzovanie riešenia zložitých systémov. Einstein stanovil nasledovné kritériá pre komplexné systémy:

1. **Ak by som mal len jednu hodinu na záchranu života, strávil by som 55 minút analýzou problému a len päť minút riešením problému.**
2. **Ak nevieš jednoducho vysvetliť problém, tak mu dostatočne nerozumieš.**
3. **Väčšina základných myšlienok vedy sú v podstate jednoduché a ich významnou vlastnosťou je, že je ich možné popísať pochopiteľným spôsobom.**

Podobne významný fyzik Richard Feynman sa ku zložitým systémom a ich riešeniam vyjadril nasledovne:

1. **U zložitých systémov je možné odhadnúť, že ste na správnej trajektórii riešenia ešte pred tým, ako overíte všetky konzekvencie riešenia.**

2. Rozpoznať správnosť riešenia je možné cez jeho jednoduchosť a krásu.

Ale je tu jeden problém, ku ktorému zaujal Max Plank nasledovné stanovisko:

Nové vedecké pravdy sa neprijímajú ani tak na základe faktov, ktorými presvedčíte oponentov ukázaním svetla na konci tunela, ale skôr vtedy, keď oponenti prípadne zomrú a nová generácia vedcov prijme navrhované riešenia a osvojí si ich.

V modernej spoločnosti existuje zároveň problém, ktorý vystihuje termín „vedec grantový“. V zásade ide o výstup pri použití vedeckých nástrojov, ktorý potvrdzuje potreby poskytovateľa grantu – v podstate ide o konflikt záujmu vedca. Rozbor tohto problému je možné nájsť v práci Johna Perkinsa (Perkins, 2015).⁵

Celému popisu zložitých systémov dal zakladateľ ekologickej ekonómie E.F. Schumacher poznámku:

1. ***Každý inteligentný blázon môže urobiť niečo väčšie, zložitejšie a silnejšie.***
2. ***Vyžaduje si to množstvo odvahy vybrať sa opačným smerom.***

K vyššie uvedeným myšlienkam si dovoľím pridať ešte jednu, ktorá z nich logicky vyplýva:

1. ***V každom zložitom systéme existuje základná otázka, ktorá je zároveň aj formuláciou problému.***
2. ***Pri hľadaní odpovede na správne položenú základnú otázku sa odкрýva postupne vrstvu po vrstve celé riešenie komplexného systému.***

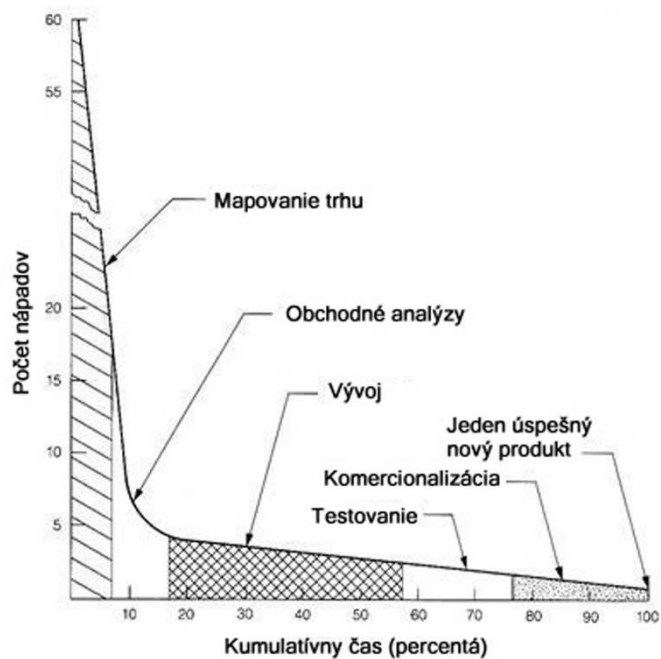
Systém hodnôt predstavuje zároveň riadiacu rovinu chaotického systému nazvaného spoločnosť, či štát. Ak sa na hodnotový systém jednotlivca alebo spoločnosti pozeráme zo systémového pohľadu, tak hľadanie optimálneho hodnotového systému podlieha podobne ako aj iné systémy zákonitostiam znalostnej krivky. Proste musíme nielen formulovať myšlienky a teda získať vedomosti, ale musíme ich aj primerane testovať a zisťovať nakoľko sú funkčné, t.j. ***musíme previesť vedomosti na znalosti.*** Na jednej strane formulujeme základné hodnoty a ich vzájomné väzby, čím sme v rovine základnej vedy a teda sme v rovine vedomostí. Následne tieto vedomosti overujeme v praxi a zisťujeme, ktoré fungujú a ktoré nie. Vzťah medzi vedomosťami a znalosťami je vyjadrený pravdepodobnosťou s akou sa vedomosť mení na znalosť. V 70tych rokoch to bol pomer 1:60, t.j. iba jedna zo 60 vedomostí sa zmenila na znalosť (Pierce II, 1988), kým Koulopoulos v roku 2009 uvádza, že sa tento pomer zmenil na 1:300 (Koulopoulos, 2009). Aj keď nie je možné zrejme urobiť priame prevzatie týchto pomerov z trhu, predsa len usporiadanie spoločnosti je jednoducho systémom a tento systém je nutné veľmi dôsledne

⁵ John Perkins vo svojej publikácii Spoveď ekonomického zabijaka na stránkach 131 a 132 to popisuje nasledovne, citujem: „Bruno prišiel s nápadom používať inovatívny prognostický prístup: ekonometrický model založený na práci ruského matematika z prelomu storočí. **Model spočíval v priradovaní subjektívnych pravdepodobností k predpovediam rastu v určitých špecifických sektoroch ekonomiky.** Videl som, že má potenciál stať sa ideálnym nástrojom na podloženie nadhodnoteného rastu ekonomiky, aký sme radi ukazovali, aby sme získali veľké pôžičky (t.j. aby si štáty požičali v bankách). Dovedol som na oddelenie mladého matematika z MIT, doktora Prasada, a dal som mu istý rozpočet. Za šesť mesiacov rozpracoval Markovovu metódu tak, aby sa dala použiť na ekonomické modelovanie. Spolu sme zostavili sériu technických parametrov, ktoré Markovovu metódu prezentovali ako revolučnú metódu prognózovania toho, ako investície do infraštruktúry vplývajú na ekonomický rozvoj.

Bolo to presne to, čo sme chceli: **nástroj, ktorý vedecky „dokazoval“, že keď krajinám pomáhame narobiť si dlhy, ktoré nikdy nebudú schopné splatiť, robíme im vlastne láskavosť.** Navyše iba vysokokvalifikovaný ekonometrik s množstvom času a peňazi by mohol pochopiť spleť Markovovho modelu, či spochybniť jeho závery. Dokumenty opisujúce model boli publikované niekoľkými prestížnymi organizáciami a my sme ich oficiálne prezentovali na konferenciách a na univerzitách v mnohých krajinách. Dokumenty – a aj my – sme sa stali slávnymi v celej brandži.“

overovať, kým sa z nápadu, či vedecky stanovenej hypotézy t.j. z vedomosti stane použiteľné riešenie v podobe zákona. Aj preto vývoj spoločnosti vo viac ako dvojtisíc ročnom časovom horizonte postupne ukazovalo, čo funguje dlhodobo a slúži jednotlivcovi a spoločnosti a čo buď nefunguje vôbec, alebo len krátkodobo.

Spoločenský systém je asi najzložitejším systémom. Aká je časová realizácia znalostnej krivky? Z priemyselných aplikácií vieme, že napríklad vývoj vakcín trvá 8 až 12 rokov, kým produkt spĺňa kritériá kvality a je vhodný na trh. U tepelného čerpadla pre vykurovanie veľkých priestorov vznikla prvá myšlienka Carnota v roku 1824, pričom priemyslová výroba tepelného čerpadla pre vykurovanie veľkých priestorov bola zahájená až v 90tych rokoch 20teho storočia (Zogg, 2008).

Ak sa pozrieme na prírodu, tak príroda overuje svoj produkt, človeka veľmi precízne. Náš základný riadiaci aparát v podobe DNA má približne 25 000 génov, pričom za generáciu sa mení priemerne 30 génov v procese adaptácie človeka na zmenu vonkajšieho prostredia, v ktorom človek žije. (Wells, 2005). Ak rátame trvanie generácie 25 rokov, tak od doby Júliusa Céзара je človek na úrovni génov zmenený len o cca 8%. Aj preto kritériá krásy ľudského tela sú temer totožné v Antike, Renesancii a dnes. Na druhej strane je tu ale v tomto období úžasný rozvoj vedomia. Zvlášť renesancia a moderná éra priemyselnej revolúcie priniesla prelomové poznania prírodných zákonov s ich realizáciou v podobe produktov. Inými slovami aj príroda postupuje tak, že svoju znalosť – schopnosť vytvoriť človeka testovala vývojom cca 3,5 miliardy rokov, pričom využívala cieľný adaptačný princíp – t.j. nemenila gény náhodne, ale ako kombináciu génov s vytvorením cieľného adaptačného mechanizmu v súlade s Lamarckom (Lamarck, 1809). Znamky o vedomí človeka sú staré „len“ 40 000 rokov (Wells, 2005). Až moderná neurobiológia potvrdila zistenie budhistov (DalajLama, 2010), že vedomie je len obrazom o realite a predstavuje spolu s halucináciou reality adaptačný mechanizmus, ktorým človeka vybavila príroda (Damasio, 2010), alebo ak chcete Boh stvoril človeka na svoj obraz tým, že mu poskytol možnosť uvedomiť si sám seba (Fromm E. , 2001) (Fromm E. , 2000).

Na príklade zákona sily je možné konštatovať, že systémovo správny spôsob zmeny znamená pokrok vtedy, ak pôvodná znalosť je obsiahnutá v novej znalosti. Keď v 19tom storočí fyzici prehlásili, že už vyskúmali všetko, o niekoľko rokov neskôr Einstein, Bohr, Schrödinger a ďalší ukázali, že to bol omyl. Čo je zaujímavé je, že zákon sily, ktorý objavil Newton v 17tom storočí je obsiahnutý aj v Schrödingerovej rovnici napísanej začiatkom 20 storočia. Vyjadrenie Schrödingerovej rovnice prechádza do Newtonovej v jej limitných podmienkach. Podobne je to aj so zákonom ponuky a dopytu. Aj tento zákon je obsiahnutý v nových ekonomických teóriách, len je mu priradená primeraná oblasť v ktorej je schopný popísať reálne prebiehajúce procesy. To znamená, **že nová znalosť, ak má nahradiť znalosť predchádzajúcu, neznamená jej likvidáciu, ale primeraným spôsobom jej integráciu do novej znalosti.**

V prípade, že nové riešenie nerešpektuje pôvodné zákonitosti a znalosti, ničením starých overených postupov nenastáva progres v spoločnosti ale anarchia. To je jediný hmatateľný dôsledok nekritického preberania nových riešení bez toho, aby boli dlhodobo overované, pričom aj pre oblasť

spoločnosti platia zákonitosti znalostnej krivky. ***V princípe je jasné, že je potrebné aj pre rozvoj spoločnosti použiť evolučný prístup a preberať overené riešenia a integrovať ich primerane do našej kultúry.***

Základným problémom, ktorý je dnes možné identifikovať v politike je, či posun v poznaní je primerane zakomponovaný do riešení spoločenských problémov s tým, že nové riešenie spoločenských problémov posúva spoločnosť a jednotlivcov k slobode alebo je tvorená len ilúziou riešenia, ktorá prechádza do deštrukcie systému a v extrémne spoločnosti. Tak konzervatívny ako aj progresívny prístup k riešeniu spoločenských procesov musí byť dlhodobo testovaný a overovaný, pričom spoločnosť by si mala vziať príklad z prístupov v podnikovej sfére. Jim Collins zistil, že existuje iba 13 podnikov v histórii, ktoré spĺňajú dlhodobo nadštandardné ekonomické výkony v podobe tvorby pridanej hodnoty a teda zisku (Collins, 2006). Ako jednu z podstatných podmienok, vedúcou k tvorbe pridanej hodnoty je, že spoločnosti správnym spôsobom integrujú do svojich procesov a produktov špičkové technológie, ktoré ale sú overené trhom. V súlade so znalostnou krivkou, eliminujú riziko spojené s výskumom a vývojom na úrovni základného výskumu a riziko z hodnoty 1:300 znižujú na rizikový parameter 1:5 a nižšie, čo sú kritériá pre rizikový kapitál.

V prílohe tohto materiálu je esej vo forme otázok a odpovedí pod názvom Diabol má tisíc tvárí, ktorá poskytuje prehľad, kedy za posledné dve dekády došlo k vytváraniu ilúzií o realite a cez propagandu boli občania pripravovaní o majetok, či už na individuálnom základe alebo na základe predaja štátneho majetku.

Pri analýzach variant riešení je nutné posudzovať, či sa jedná o posun spoločnosti k rastu slobody jednotlivca a spoločnosti, alebo ide o riešenie, ktoré slobodu jednotlivca a spoločnosti potláča. Pri označení politických strán príťažlivých pre verejnosť ide často o vytvorenie formy a tým ilúzie deklarovanej navonok, že sa jedná o rast slobody, hoci obsahom sú riešenia často založené na inštitucionalizovanej korupcii s výsledkom potlačenia slobody spoločnosti. Preto až rozbor realizovaných skutočností naviazaných na politickú stranu a jej členov umožňuje reálne zhodnotiť, či sa jedná o politickú stranu s rekčným obsahom politik, alebo o politickú stranu, ktorá bude zabezpečovať rast slobody spoločnosti a v nej aj rast slobody človeka.

Ak teda vyriešený problém spoločenského systému spĺňa kritériá, popísané vyššie, vieme správne sformulovať problém a k nemu aj základnú otázku?

Vieme v praxi overiť, či nájdené riešenie hodnotového systému človeka a spoločnosti je skutočne platné?

Hodnotový systém pre trvalo udržateľnú spoločnosť

Pri riešení transformácie k trvalo udržateľnej spoločnosti je možné postaviť základnú otázku nasledovne:

Ako má vypadáť hodnotový systém trvalo udržateľnej spoločnosti a aké kritériá musí spĺňať transformačný proces, aby súčasný hodnotový systém, premietnutý do zákonov spoločnosti zabezpečil transformáciu k trvale udržateľnej spoločnosti?

Aby bolo možné zodpovedať na vyššie vyslovenú otázku, je nutné mať k dispozícii praxou overené fakty, ktorých analýzou je možné hľadať odpovede na vyššie položenú základnú otázku. Je nutné definovať cieľový stav v zmysle merateľných parametrov, do ktorého chceme spoločnosť transformovať. Zároveň je nutné hľadať pre spoločnosť prijateľnú transformačnú trajektóriu, ktorá bude zabezpečovať dostatočnú kvalitu života a zároveň poskytne spoločnosti nádej, že vynaložené náklady na transformáciu spoločnosti, znižujúce dočasne životnú úroveň a zrejme aj kvalitu života, v stredno a dlhodobej budúcnosti vytvoria sľubovanú kvalitu života jednotlivca a spoločnosti. Keďže spoločnosť je možné popísať ako komplexný adaptívny systém, ktorý je hierarchicky usporiadaný, potom môžeme tvrdiť, že ***hľadáme hierarchicky usporiadaný systém hodnôt***. V tomto kontexte je možné si položiť nasledovné otázky:

- 1. Ktorá hodnota je pre jednotlivca najdôležitejšia?***
- 2. Ktoré ďalšie hodnoty spoločnosti sa umiestňujú v hierarchii hodnôt na nižšom stupni?***
- 3. Ako sú navzájom zviazané a prepojené hodnoty medzi jednotlivými hierarchicky usporiadanými stupňami?***

Cieľom tohto materiálu je pokúsiť sa nájsť odpoveď na nastolený problém hierarchicky usporiadaného hodnotového systému spoločnosti. Na príklade overených faktov budem argumentovať, že ***zmyslom najväčšieho kresťanského sviatku Veľkej noci, ktorú predchádza Veľký pôst podľa sv.Lukáša je oslobodenie človeka***. Je to sloboda, ktorú jednotlivec získava práve tým, že sa zbaví okov emócií (Spinoza B., 2004) v podobe komplexov (Jung C. G., 2000) (Jung C. , 2010) (Jung C. , 2000). Komplexy nielen deformujú realitu vnímanú jednotlivcom, ale disregulujú aj riadenie na úrovni biologického organizmu (Felitti V. , 2002).

Sloboda je zároveň obsiahnutá aj v hodnotách francúzskej revolúcie. Ak vyslovíme pracovnú hypotézu, že ***sloboda predstavuje pre jednotlivca a aj pre spoločnosť najvyššiu hodnotu***, potom je možné určiť aj druhú rovinu hierarchicky usporiadaných hodnôt v podobe ***rovnosti a spravodlivosti***. Ak by sme mali vytvorenú spoločnosť, ktorej zákony zabezpečujú pre jednotlivca spravodlivosť, potom je možné tvrdiť, že ak sú si občania v právach a povinnostiach rovní (sú si obrazne povedané bratia v súlade s francúzskou revolúciou), potom ***je to na iniciatíve jednotlivca a jeho práce, ktorá mu bude v spoločnosti zabezpečovať toľko slobody, koľko si jej sám svojou prácou, ktorou vytvára hodnoty v prvom rade pre spoločnosť a tým aj pre seba vytvorí***. To je presne väzba medzi prvou a druhou rovinou hierarchicky usporiadaného systému hodnôt. To ale nastoľuje ďalšiu otázku: Ako majú vypadáť zákony, aby bolo možné tvrdiť, že ***zákonné je zároveň aj spravodlivé, povedané ináč, čo predstavuje kritérium spravodlivosti?***

Docent Koudelka v svojej publikácii Transcendentné zdroje práva (Koudelka, 2018) diskutuje zdroje práva odvodené od božích zákonov, nezávislých od vôle človeka (Z Božej vôle kráľ...), ktoré ***majú objektívnu povahu*** a sú raz navždy dané. Ich vnímanie je ale na báze viery, často v interpretácii

náboženského systému a/alebo cirkvi a teda majú iracionálnu povahu. Ako protiklad doc. Koudelka uvádza materiálové jadro ústavy, vytvorené človekom, t.j. subjektívne skonštruovaný systém človekom. V prípade, že je Ústava, ako základný legislatívny rámec spoločnosti opretá o **materiálové jadro**, potom čerpá svoje zdroje zo systému poznačeného **subjektívnym vnímaním reality** a jej výkladu so všetkými vlastnosťami s tým spojené, t.j. je to **mix vedomostí a znalostí**. U komplexných adaptívnych systémoch ale vieme, že je to často detail, ktorý rozhoduje o ich správnom riešení. Aj preto spoločnosti, ktoré prijali spoločenský systém poznačený subjektívnym vnímaním reality v priebehu relatívne krátkeho času vyčerpali svoje zdroje a stáli pred úlohou transformovať spoločnosť⁶. Ukazuje sa, že hodnotový systém, vytvorený z mixu vedomostí a znalostí a tvorí materiálové jadro, na ktorý je naviazaná organizácia spoločnosti v podobe zákonov od ústavy počnúc, má časovo ohraničenú schopnosť zabezpečovať potreby spoločnosti.

Črtá sa však ešte jedno riešenie, ktoré stojí za to zvážiť. Veda postupne skúma javy, ktoré sú predmetom viery a zisťuje ako príslušný jav funguje. **Pokiaľ dôjde k vysvetleniu javu, potom veda mení predmet viery na poznanie** a buď predmet viery potvrdí, alebo ho upresní alebo vyhlási, že je v rozpore s vedeckým poznaním. V prípade Veľkého pôstu, a sviatkov Veľkej noci v podobe symbolov Ukrižovania a Vzkriesenia, je možné tvrdiť, že primeraná interpretácia týchto symbolov a príbehov zapísaných v Biblii umožňuje cez vedu pochopiť procesy popisované v Biblii a potvrdiť ich platnosť. **Racionálny veriaci je potom človek, ktorý chápe, že veda preverila predmet viery a potvrdila jej platnosť cez primerané vysvetlenie na základe overiteľného experimentu.** Typickým príkladom racionálne veriaceho človeka je cestujúci lietadlom, či automobilom. Žiadny jednotlivec nie je schopný pred nasadením do lietadla preveriť technickú stránku lietadla, či už jeho konštrukciu alebo aktuálny technický stav. Proste veríme, že príslušné authority dohliadajú, že ponúknutá služba je technicky zabezpečená s aj keď s nenulovým, ale minimálnym rizikom. Ja ako cestujúci verím, že budem bezpečne cestovať, t.j. som racionálne veriacim človekom.

Ak dnes vieme prehlásiť, že mnohé zjavenia zapísané v Biblii sú produktom nevedomých štruktúr človeka a majú charakter zákonov prírody, je možné očakávať, že **transcendentné zdroje práva konvergujú ku kritériám, ktoré sú vyjadrené zákonmi prírody**. Podobne, Matt Ridley ukazuje cez teóriu hier v dynamickom režime, že spoločnosť sa riadi zákonmi, ktoré sú priamym pokračovaním vzťahov primitívnych spoločností a vyhovujú tak isto kritériám, ktoré určujú zákony prírody (Ridley, 1996). Tým, že správne chápeme obsah symbolov a ich postupnosť v mýtoch, sa iracionálne chápané transcendentné zdroje práva menia na racionálne chápanie zákonitostí, ktoré sú vyjadrené v zákonoch, **pričom zákony prírody predstavujú kritérium pre posudzovanie správnosti a spravodlivosti**. Práve tento princíp umožňuje odísť od praktík „právneho názoru“ ako účelového výkladu reality s jeho premenou na tovar – koľko máš moci a peňazí, toľko máš spravodlivosti.

Človek svojou činnosťou mení spoločnosť a prírodu a spätne sa adaptuje na zmenu ktorú vyvolal, čo nie je nič inšie ako Lamarckov princíp evolúcie (Lamarck, 1809). Práve zmenu iracionálneho chápania transcendentných zdrojov práva na zdroje, ktoré určujú zákony prírody, je možné indikovať ako novú kvalitu v poznávaní zákonitostí, podľa ktorých sa vyvíja spoločnosť.

Sú to zákony prírody, ktoré určujú kritériá pre život človeka a teda vzťah medzi zákonným a spravodlivým by mal byť posudzovaný v súlade s kritériami prírody? Vieme túto myšlienku overiť?

⁶ Socialistický princíp vsjo rovno zabezpečilo efektívne potlačenie iniciatívy jednotlivca, čo je presne detail, ktorý v konečnom dôsledku zabezpečil postupné vyčerpávanie zdrojov spoločnosti. Naopak, spoločnosť organizovaná po roku 1989 potlačenie iniciatívy dosiahla cez bezbrehú korupciu, kde približne 50 až 60% verejných zdrojov slušne povedané zmizlo.

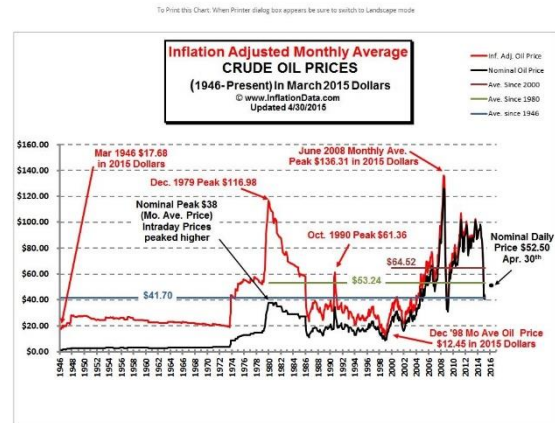
V roku 1970 bol sformovaný kartel OPEC. Tým sa regulácia cien ropy na trhu presunula od sedem sestier z USA do Viedne (sídlo OPECu) a ceny ropy začali byť diktované kartelom OPEC. Prvé čo kartel urobil bolo zdvojnásobenie cien ropy, čo do troch mesiacov vyvolalo ekonomickú krízu. Na počudovanie ekonómov, zákon ponuky a dopytu v prípade cien ropy neplatil – vyššia cena ropy nespôsobila vyššie dodávky ropy na trh a teda cena ropy sa nevrátila na pôvodnú hodnotu. Aj nositelia Nobelovej ceny vzdali tento problém s poznámkou, že výnimka potvrdzuje pravidlo. Schumacher v útlej publikácii *Small is beautiful* ale vysvetlil, že ekonómom v modeloch chýba kapitál prírody (Schumacher, 1973). **Krízou, podľa**

Schumachera nie je nič inšie, ako vytvorená nerovnováha medzi disponibilným kapitálom prírody a ekonomickou činnosťou človeka. Ak posudzujete finančnú krízu z roku 2008 v širšom časovom rozpätí od roku 1995, nájdete postupnosť a štruktúru piatich fáz, ktoré odpovedajú štruktúre hodnotovej krízy s vrcholom krízy na finančných trhoch spustených cieľným zdvojnásobením cien energií na trhu s ropou, ako dôsledok špekulačných obchodov, ktoré v prvej polovici roku 2008 nadobudli až 90%tný podiel na všetkých obchodoch s ropou. (Masters W. M., 2009) (Masters M. W., Testimony of Michel Masters before Commodities Futures Trading Commission, 2009) (Masters M. W., Testimony of Michael W. Masters before Financial Crisis Inquiry Commission, 2010).

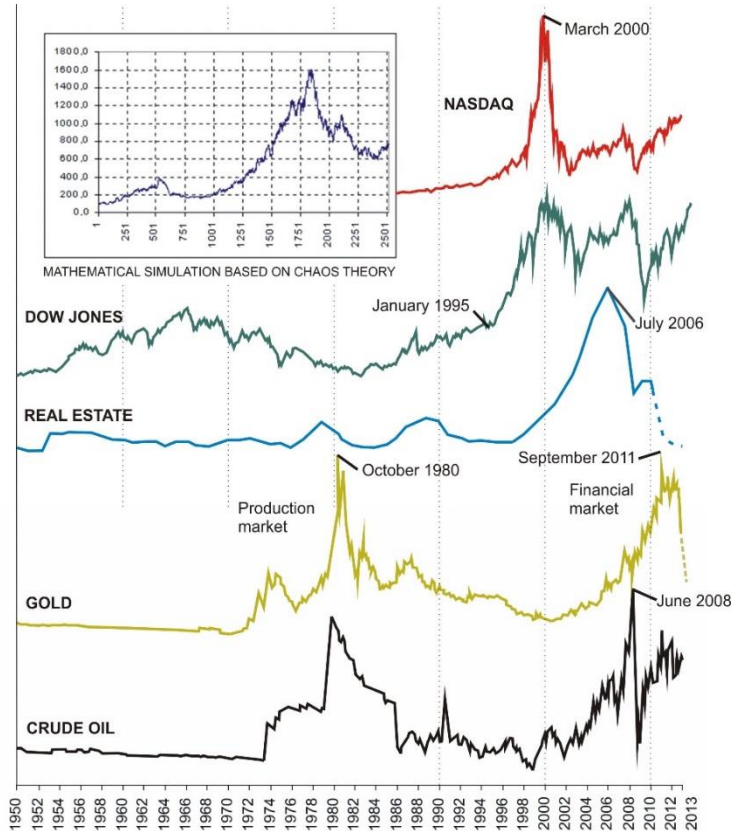
Ak človek ale nezmení svoje správanie a teda nezmení systém hodnôt, tak nemá možnosť krízu hodnotového typu vyriešiť (Kastová, 2010). Výsledkom je, že síce po poklese ekonomickej činnosti nasleduje jej postupný nárast, ale kríza sa vráti a často v dramatickejšej podobe.

Krízu v 70tych rokoch 20teho storočia vyriešilo nasadenie IT technológií, ktoré v horizonte 15 rokov znížilo spotrebu prírodných zdrojov a energie na polovicu na jednotku HDP pri súčasnom náraste užitočných vlastností inovovaných produktov a služieb. Nasadenie internetu vytvorilo podmienky pre rozvoj nových trhov a využitie ekonomiky z rozsahu. Schumacher podnikol výskum v oblasti ekologickej ekonomie. Ukázalo sa, že v tovaroch a službách ponúkaných na svetových trhoch je kapitál prírody zastúpený v pomeroch 60 až 90% a teda tvorí rozhodujúcu zložku hodnoty tovarov a služieb (Boumans, 2002) (Costanza, 1997). Problém, ktorému spoločnosť čelí je **problémom návratu do ekologickej limity prírody.** Všimnite si, je to príroda a jej limity ekologickej činnosti, ktoré určujú

This Chart presents Monthly Average Crude Oil Prices in chart form. The red line on the chart below shows oil prices adjusted for inflation in March 2015 dollars. The black line indicates the nominal price (in other words the price you would have actually paid for a barrel of oil at the time).

Note: Please feel free to link to this page but not to the image itself as the image may be renamed (or deleted) when it is updated but the page URL will remain the same.

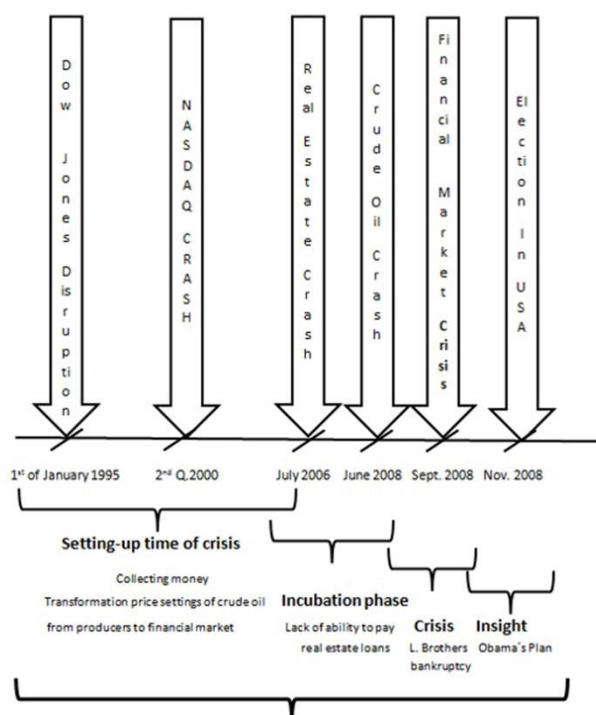
správnosť vývoja spoločnosti. Aj preto riešenie krízy z roku 2008 sa javí ako kríza hodnôt, kde **minimálne čiastočným nástrojom na jej riešenie predstavuje nasadzovanie technológií obnoviteľných zdrojov energie a tým zásadná redukcia spotreby primárnych zdrojov energie.** Synergický efekt technológií obnoviteľných zdrojov energie a IT technológií umožňujú efektívne riešiť mnohé problémy, ktorým ľudstvo a spoločnosť čelí. Keďže po roku 2008 nedošlo k zmene hodnotového systému spoločnosti, ktorý by bol premietnutý do zákonov, kríza sa v rokoch 2020 a ďalej vrátila. Ekonomickú krízu prekryla pandémia s corona vírusom a vojnou na Ukrajine.

Stručný popis krízy v roku 2008 je nasledovný. Priebeh vývoja cien na jednotlivých trhoch poskytujú ilustráciu dejov, ktoré sú na prvý pohľad nezávislé a samé o sebe. Ale ak spĺňajú kritérium štruktúry iného známeho javu, potom to nie je náhodný proces, ale proces zákonitý (Schlegel, 2005).

Daňové a technické stimuly pre investovanie na kapitálový trh platné od roku 1995 v USA spôsobili príliv kapitálu na kapitálový trh a teda zlom v podobe strmšieho rastu indexu Dow Jones (Sheehan, 2009).

V roku 2000 vznikla kríza na kapitálových trhoch ťahaná hlavne trhom NASDAQ pod vlajkou rizika spojeného s poruchami v programovom vybavení pri prechode rokom 2000, označených ako problém Y2K. Trh sa zlomil v 1Q 2001, kedy následne v priebehu roka investori prišli o 4 000 mld. USD. Množstvo investičných bánk zaplatilo astronomické pokuty za neetické chovanie sa na trhoch. Pád indexov po 1.Q.2001 zvlášť indexu NASDAQ bol prekrytý teroristickým činom dňa 11.teho septembra 2001.

V rokoch 2002 až 2006 došlo k transformácii cenotvorby na trhu s energiami a hlavne s ropou. Cenotvorba založená na produkčnom trhu bola nahradená cenotvorbou zaisťovanou finančnými nástrojmi. Kým produkčný trh umožňoval meniť cenu cez zmenu dopytu a ponuky v časovom horizonte 3 mesiace s minimálnou zmenou ponuky o 10%, finančný trh je ďaleko pružnejší a hlavne dynamickejší (Greenspan, 2007). K odskúšaní finančných nástrojov na riadenie cien ropy došlo v roku 2007, čo pekne vidno na grafe cien ropy. Vydanie americkej hypotéky zabalenej do sekuritizovaných cenných papierov s priradením najvyššej bonity ratingovými agentúrami od Moody's počnúc začiatkom roku 2001 a ďalej, odštartovalo krízu s nehnuteľnosťami a hypotekárnu krízu, vrcholiacimi v roku 2006 na trhu s nehnuteľnosťami a v roku 2007 na trhu s hypotékami. Jedným z predpokladov bola strata platnosti Glass Steagallovho zákona z roku 1933 postupnou demontážou zákona ku koncu roku 1999. **Tým bol obnovený konflikt záujmov bánk medzi investičným a komerčným bankovníctvom.** Zdvojnásobenie cien energií v júni 2008 spoľahlivo uviedlo bankový sektor do stavu, kedy účtovne už neboli schopné kryť svoje záväzky – temer presne o tri mesiace po zlomení trhu s ropou v septembri 2008 skrachovala banka Lehman Brothers, šiesta najväčšia banka sveta a odštartovala cez paniku krízu na finančnom trhu. Buffett svojou investíciou v rozsahu 5 mld USD obratom zachránil banku Goldman Sachs pred vyhlásením bankrotu. Riešenie tejto krízy následne

Structure of psychological existence crisis

Main characteristic:

Transformation process with value change

Expected time for transformation: 15 years

Method used: Amplified of empirical data

ponúkol kandidát na prezidenta Barack Obama v podobe verejných peňazí, čo ho následne ako hrdinu vynieslo vo voľbách do úradu prezidenta USA. O rok sme sa dozvedeli, že Buffett robí poradcu Obamovi pre finančný trh. V nasledujúcich rokoch Buffett zdvojnásobil svoj majetok z 40 na 80 mld. USD.

Štruktúra existenčnej krízy, alebo krízy hodnôt, tak ako ju udáva Verena Kastová je plne v súhlase s popísaným dianím na trhoch (Kastová, 2010). Kým roky 1995 až 2002 možno nazvať ako rokmi, kedy sa vytvorili predpoklady na krízu, za inkubačnú fázu je možné pokladať krízu na trhu s realitami a s hypotékami, ktoré vyvolali spolu s cenou ropy krízu na finančnom trhu. Obamov plán na jeho realizácia v závere roku 2008 a 2009 na riešenie finančnej krízy je možné pokladať za okamžitý vzhľad do krízy.

Keďže kríza z roku 2008 bola riešená primárne cez finančné nástroje bez reálnej zmeny systému hodnôt, bolo zákonité, že ekonomická aktivita vyčerpala disponibilné zdroje prírody a kríza sa v roku 2020 vrátila. Štáty sa medzitým zadlžili o ďalších 60% , pričom corona kríza od roku 2020/2021 tento dlh len zvýšila. Nástup ekonomickej krízy v roku 2001 a jej pokračovanie cez teroristický čin je obsahom iná, ale formou rovnaká ako v roku 2021 a ďalej, pričom si môžeme zvoliť, či sa v roku 2021 jedná v pandémie o proces prírody alebo človeka – výsledok je ten istý. Jeff Currie z Goldman Sachs hovorí ale jasne: **je to kríza prírodných zdrojov a je jedno, či sa jedná o ropu, zemný plyn, či vzácne kovy.** (Longley A., 2022), Ako hovorí slangovo Jeff Currie, došli molekuly.

Pri riešení krízy z roku 2008 sme si kládli základnú otázku: je to kríza ekologická alebo energetická alebo je to kríza, ktorá obsahuje obe tieto zložky, poprípade je v nej obsiahnutá aj zložka morálky?

Pri riešení krízy v roku 2021/2022 prekrytá pandemiou a vojenským konfliktom na Ukrajine je už možné konštatovať pomerne jasne – je to kríza prírodných zdrojov a je to kríza morálky spoločnosti.

V takomto ponímaní je možné skutočne hľadať kritériá hodnotového systému spoločnosti a jeho vyjadrenia práve v zákonoch prírody. V kontexte povedaného potom dve tisíc rokov stará myšlienka Marca Aurélie nadobúda svoj hutný obsah:

„ Rozumné pre človeka je, ak sa chová v súlade s prírodou“.

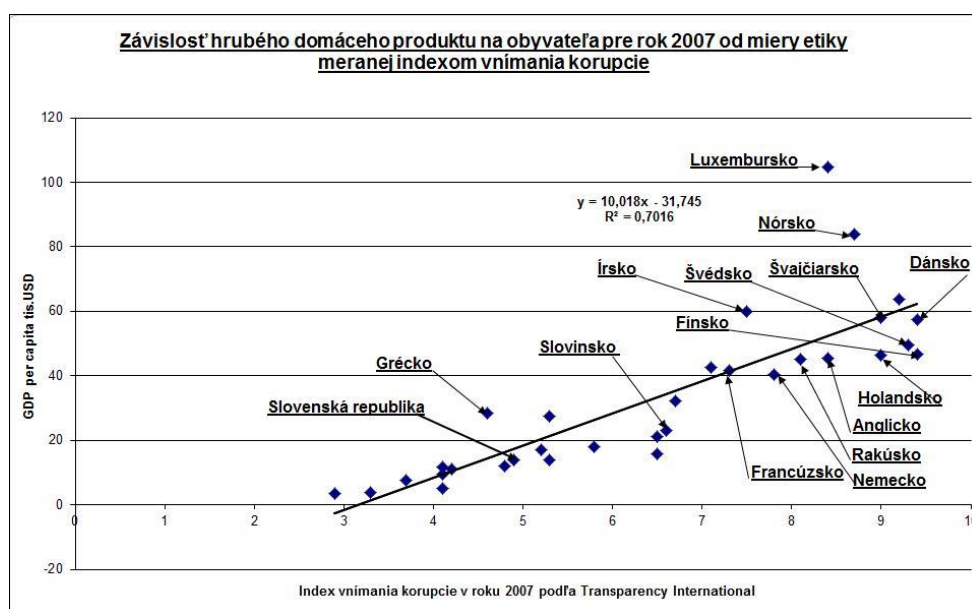
Konštrukcia materiálového jadra ústavy potom môže prihliadnuť na skutočnosť, že spravodlivé je, ak sú zákony konštruované v súlade s kritériami, ktoré určujú zákony prírody. Materiálové jadro potom zároveň konverguje do bodu, kedy splynie s transcendentnými zdrojmi práva. Navyše, ***zákony prírody majú objektívnu povahu a sú teda podobne ako transcendentné zdroje práva nezávislé od subjektívnej interpretácie a teda deformácie človeka.*** Pokiaľ je zákon napísaný v súlade so zákonmi prírody a je aj tak vykladaný, potom je možné tvrdiť, ***že zákonné sa blíži k spravodlivému.***

Žije Slovensko v diktatúre (anarchii) alebo v demokraticky usporiadanom štáte?

Ak by spoločnosť žila v demokraticky usporiadanom štáte, nebolo by potrebné formulovať hodnotový systém, už by sme ho mali implementovaný v zákonoch a riadili by sme sa podľa neho. Subjektívne by občania cítili, že sa im rozširuje sloboda a že sa môžu ako osobnosti plne realizovať v zmysle ich aktivít a snahy na pracovnom trhu, poprípade ako podnikatelia. **V čase prosperity, Japonci dosahovali až 80%tné zastúpenie populácie v stave strednej vrstvy.**

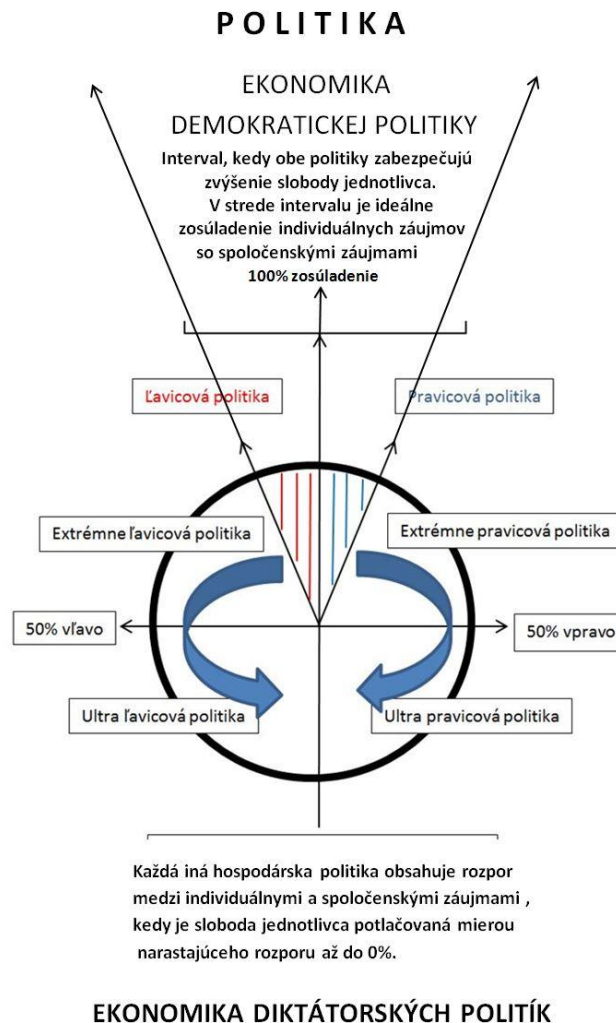
Vyjadrenie sudcu s 38 ročnou praxou charakterizuje našu spoločnosť nasledovne: „**Máš toľko spravodlivosti, koľko máš moci**“, t.j. žijeme obsahovo v **režime diktátorskom**. Podobne vyjadrenie predsedu NR SR Andreja Danka, parafrázujem : „**V NR SR prijímame zákony, ktorými trestáme nevinných**“. Pán Danko len potvrdzuje, že forma síce navonok vystupuje ako demokratická, ale obsahom je diktátorská – po získaní mandátu od občana dochádza k realizácii zákonov v prospech vybratých jednotlivcov, inými slovami **inštitucionalizuje sa korupcia**. Občan sa potom cez nezmyselné zákony skladá na bohatstvo vybraných jednotlivcov bez toho, aby dostal protihodnotu na trhu v podobe tovaru alebo služby. Do tejto kategórie sa radí aj vyjadrenie predsedu NR SR Pavla Paška: „**Vítaz berie všetko**“.

Ak spolu s DeMesquitom (De Mesquita, 2012) budeme chápať, že medzi demokraciou ako ideálnym zosúladením záujmov spoločnosti s individuálnym záujmom a diktatúrou nie je ostrý prechod ale skôr kontinuum, **máme možnosť merať, v akom stave sa spoločnosť nachádza?** Graf indexu korupcie v štátoch EU hovorí, že odstránením 10% korupcie vzrastá tvorba HDP/obyvateľ na dvojnásobok.

Je možné ukázať, že index vnímania korupcie zároveň spoľahlivo slúži v oceňovacích modeloch ako riziková prirážka pre príslušný štát. Ak sa v ďalšom kroku budeme zaoberať obsahom demokracie, ktorá sa realizuje na trhoch, potom graf skonštruovaný na týchto princípoch plne vystihuje popisovanú realitu. Celá plejáda nositeľov Nobelových cien sa podieľala na výskumoch trhov, aby bolo možné určiť,

ako má byť skonštruovaný a regulovaný trh, ktorý spĺňa kritériá ideálneho zosúladenia individuálnych záujmov so spoločenskými záujmami. Aplikácia teórie chaosu ukázala, že síce vieme skonštruovať trh pre príslušný tovar alebo službu, že vieme tento trh aj efektívne regulovať v strednodobom horizonte, ale nevieme trhy riadiť individuálnymi zásahmi do nich. (Ormerod, The Death of Economics, 1994), (Ormerod, Butterfly Economics, 1998). Inými slovami, každý zásah do trhu s cieľom okamžitého riadenia trhu má za následok výlučne rast nákladov, pokiaľ zásah rovno trh nezrúti. To je ale princíp, ktorý je štandardom v riadení hospodárstva SR. Týmto spôsobom je možné inštitucionalizovať korupciu. Je nosným nástrojom riadenia ministra Sulíka – 1115 opatrení do riadenia hospodárstva, čo sú známe kilečky.

Aj keď hranica indexu korupcie CPI IT s hodnotou 7,5 je skôr kvalifikovaným odhadom, predsa dáva pocit, kde je možné hľadať hranicu korupcie, od ktorej spoločnosť a aj jednotlivci pociťujú rast slobody a opačne, kedy nárast korupcie slobodu potláča. Samotné politiky na trhoch sú buď pravicové alebo ľavicové, podľa charakteru riešeného trhu, stavu na trhu a posúdenie, či je potrebné trh transformovať, pričom transformačné náklady sú súčasťou riešenia.

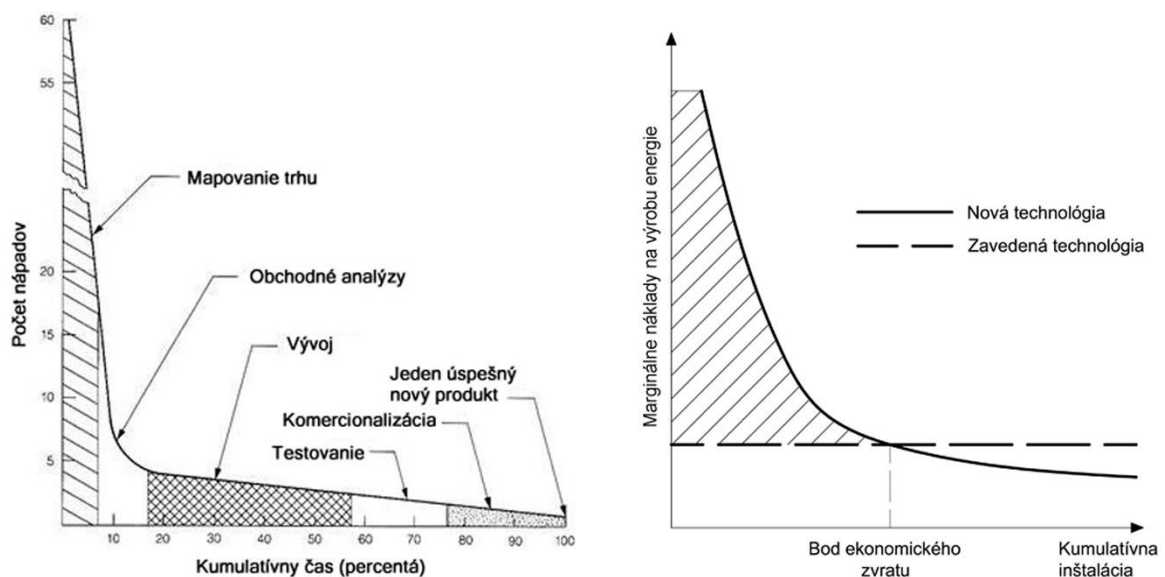
To, čo počujeme od politikov, zaraďujúcich sami seba medzi liberálov nie je nič inšie iba anarchia. A tak vypadá aj riadenie trhov, zvlášť energetického trhu ale aj životného prostredia. Nárast cien elektrickej energie na štvornásobok ako dôsledok neschopnosti regulovať trh hovorí, že cieľom je

vyvolať ekonomickú krízu a cielene zničiť strednú vrstvu spolu so zadlžením štátu na úroveň štátneho bankrotu.

Príklad indexu vnímania korupcie umožňuje pochopiť, že **hodnotový systém, na ktorom je vybudovaný štát cez ústavu počnúc a zákonmi končiac, určuje stupeň slobody občana ako rozhodujúcu hodnotu tak jednotlivca ako aj spoločnosti.**

1. **Hierarchicky usporiadaný hodnotový systém ma na svojom vrchole rozhodujúcu hodnotu a tou je sloboda.**
2. **V druhej rovine sú to hodnoty spravodlivosti a rovnosti.**
3. **Tretia rovina hodnotového systému dáva do súladu zákonnosť a spravodlivosť, pričom kritérium predstavujú zákony prírody**

Praktickú realizačnú rovinu hierarchicky usporiadaného hodnotového systému spoločnosti predstavuje rovina, ktorú ústavní právnici definujú ako zdroje práva. Sú to transcendentné zdroje práva a materiálové zdroje práva. Experimenty potvrdzujú fakt, že majú charakter zákonov prírody. Na základe hodnotového systému vyjadreného v bodoch 1,2 a 3 navzájom konvergujú k zákonom prírody. Tým sa Ústava a zákony spoločnosti, pokiaľ sú koncipované na týchto základoch, stávajú objektívnymi a nezávislými od subjektívnej vôle človeka, t.j. vytvárajú systém v ktorom je realizovaný pomyselný súlad zákonného so spravodlivým.

Zákon ekonomiky z rozsahu, čo je iná forma a poslanie znalostnej krivky uvedenej vpravo ale určuje, že pre reprodukciu vývoja a výskumu je v súčasnosti potrebný trh na úrovni 400 až 500 mil. obyvateľov s primeranou kúpnu silou. Kultúra, hodnotový systém založený na budovaní slobody spoločnosti určuje pre SR jeho budúcnosť a určuje aj trajektóriu transformácie spoločnosti od centrálne plánovanej spoločnosti cez spoločnosť s vysokým stupňom korupcie až po spoločnosť, ktorá má šancu zvyšovať slobodu tak jednotlivca ako aj spoločnosti.

Základná transformácia súčasného hodnotového systému spoločnosti k trvale udržateľnému systému, zahŕňa ako základ odstránenie korupcie v spoločnosti.

Literatúra

- Spinoza B. (2004). *Etika*. dybbuk.
- Aurélius, M. (2006). *Myšlienky k sebe*. Bratislava: Vydavateľstvo spolku slovenských spisovateľov spol.s.r.o.
- Boumans, R. R. (2002). "Modeling the Dynamics of the Integrated Earth System and the Value of Global Ecosystem Services Using the GUMBO Model". *Boumans, R., R. Costanza, J. Farley, M. A. Wilson, R. Portela, J. Rotmans, F. Villa, and M. Grasso. 2002. "Modeling the Dynamics of the Integrated Earth Ecological Economics*, s. 529-560.
- Butz, M. (1996). *Chaos and Complexity*. Boca Raton: CRC Press Taylor & Francis Group.
- Collins, J. (2006). *Z dobrého skvelé*. Bratislava: Eastone Books divízia Eastone, s.r.o.
- Costanza, R. J. (1997). *An Introduction to Ecological Economics*. Florida: CRC Press LLC, St. Lucie Press Boca Raton, Florida 1997.
- Costanza, R. R. (15. Máj 1987). The value of the world's ecosystem services and natural capital,. *Nature*, s. Vol.387, str. 253-260. Dostupné na Internetete:
http://www.uvm.edu/~gundiee/publications/Nature_Paper.pdf
- Crutchfield, J. F. (1986). Chaos. *Scientific American*, Vol 255, pp.46-57.
- DalajLama, H. (2010). *How to See Yourself As You Really Are*. Praha: Argo.
- Damasio, A. (2010). *Self Comes to Mind : Constructing the Conscious Brain*. New York: Vintage Books, Random House.
- De Mesquita, B. (2012). *Dictator's Handbook*. New York: Public Affairs.
- Felitti, V. (2002). The Relation Between Adverse Childhood Experiences and Adult Health: Turning Gold into Lead. *Permanente Journal*, 6(44-47).
- Fromm, E. (2000). *Lidské srdce*. Praha: Nakladatelství Josefa Šimona, SIMON AND SIMON PUBLISHERS.
- Fromm, E. (2001). *Mít, nebo být?* Praha: Aurora.
- Greenspan, A. (2007). *Věk turbulencí*. The Penguin Press.
- Jung, C. (2000). *Základní otázky analytické psychologie a psychoterapie v praxi. Obecný popis typov. Výbor z díla sv.I*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka.
- Jung, C. (2010). *Červená kniha*. Praha: Portál, s.r.o.
- Jung, C. G. (2000). *Vztahy mezi Já a nevědomím Výbor z díla III., str. 124 a 125*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka.
- Kastová, V. (2010). *Krize a tvorivý přístup k nej*. Praha: Portál.
- Koudelka, Z. (2018). *Transcedentní pramen práva*. Příbram: Leges.
- Koulopoulos, T. M. (2009). *Innovation Zone How Great Companies Re-Innovate for Amazing Success*. Mountain View, California: Davis Black Publishing .
- Lamarck, J. (1809). *Philosophie zoologique, ou exposition des considerations relatives a l'histoire naturelle des animaux*. Paris: J.B. Bailliere, Libraire.
- Longley A., L. F. (7. 2 2022). *Goldman Commodity Veteran Says He's Never Seen a Market Like It*. Dostupné na Internetete: Bloomberg: https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-02-07/goldman-commodity-veteran-says-he-s-never-seen-a-market-like-it?utm_content=business&utm_source=twitter&utm_campaign=socialflow-organic&utm_medium=social&cmpid=socialflow-twitter-business
- Masters, M. W. (2009). *Testimony of Michel Masters befor Commodities Futures Trading Commission*. CFTC.
- Masters, M. W. (2010). *Testimony of Michael W. Masters before Financial Crisis Inquiry Commission*. Financial Crisis Inquiry Commission.
- Masters, W. M. (2009). *Testimony before the Commodities Futures Trading Commission*. CFTC.
- Ormerod, P. (1994). *The Death of Economics*. New York: John Willey & Sons.
- Ormerod, P. (1998). *Butterfly Economics*. London: Faber and Faber.
- Perkins, J. (2015). *Spoved' ekonomického zabijaka*. Citadella.
- Pierce II, J. R. (1988). *Strategic Management Strategy formulation and Implementation*. Homewood Illinois: Richard D. Irwin Inc.
- Rafailov, B. (2010). *C.G.Jung v zrcadle filosofie, Hermeneutická interpretace filosofických aspektu Jungova díla*. Brno: Emitos.
- Ridley, M. (1996). *The Originnes of Virtue*. London: Penguin Books.
- Seneff, S. N. (25. 4 2022). *Innate immune suppression by SARS-CoV-2 mRNA vaccinations: The role of G-quadruplexes, exosomes, and MicroRNAs*. Dostupné na Internetete: Science Direct: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S027869152200206X>

- Sheehan, W. F. (2009). *Greenspanovy bubliny*. Brno: Computer Press.
- Schlegel, L. (2005). *Transakčná analýza*. Trenčín: Pro mente sana,.
- Schumacher, E. (1973). *Small is beautiful a study of economics as if people mattered*. London: Blond & Briggs Ltd., Vintage Books 1993.
- Strogatz, S. H. (1994). *Nonlinear Dynamics and Chaos*. Cambridge MA: Perseus Books Publishing.
- Wells, S. (2005). *Adam a jeho rod*. Praha: Dokořán.
- Zogg, M. (2008). *History of Heat Pumps*. Swiss federal Office of Energy.